

КОРЕЛАЦИЈА НАСТАВНИХ ПРЕДМЕТА ЛИКОВНА КУЛТУРА И СРПСКИ ЈЕЗИК ПРИЛИКОМ ОБРАДЕ БАСНЕ

Резиме: Тема овог рада има за циљ да укаже на значај и могућности корелације садржаја у настави предмета Ликовна култура и Српски језик у првом циклусу основног образовања. Корелацијом садржаја ова два наставна предмета постиже се већа трајност знања и брже усвајање градива а настава из традиционалне и једноличне прелази у савремену и ученицима занимљивију. У раду је направљен осврт на позитивне ефекте повезивања садржаја предмета Ликовна култура и Српски језик и дат конкретан пример за примену корелације приликом обраде басне. Указано је на погодности исказивања доживљаја басне кроз илустрацију и на важност дечијег ликовног стваралаштва.

Кључне речи: Ликовна култура, Српски језик и књижевност, корелација, обрада басне, илустрација

УВОД

Један од циљева савремене наставе јесте тај да ученицима пружи целовиту слику о свету који их окружује. Могућност да се тај циљ постигне пружа нам корелација садржаја различитих предмета. Корелација се појављује као један од захтева у

савременој настави који је потребно испунити приликом припремања и реализације наставне јединице.

Разредна настава даје бројне могућности за корелацију садржаја различитих предмета. Наставу реализује један учитељ а градиво се у већој мери преплиће, јер због узраста ученика не прати строго научну подлогу. С обзиром на то да ученици у првом циклусу основног образовања стварност доживљавају као једну целину још већа је потреба за присуством корелације међу различитим предметима, али и међу садржајима истог предмета.

Корелацијом у настави се обједињују различити елементи наставних области у логичне мисаоне целине, „што подстиче ученике на проналажење јединствених заједничких чворишта предметних области и доводи до новог начина размишљања, у циљу да се тако стечена знања могу применити у неким новим ситуацијама“ (Здравковић, Стојадиновић, 2016: 620). Примењујући корелацију у настави, ученици стичу сазнања која у себи спајају искуство, системско мишљење и оригинални приступ проблему.

Корелација садржаја предмета Ликовна култура са садржајима предмета Српски језик, али и са осталим наставним предметима „омогућава ученицима шири поглед на свет и појаве у њему“ (Симић, 2019: 275). Строго одвајање појединих области, као код наставних предмета, није добро, јер садржаји треба да се подржавају и потпомажу, чиме се омогућава трансфер знања из једне у другу област. Корелација садржаја предмета Ликовна култура са садржајима предмета Српски језик треба да буде подстицај за креативан однос, сагледавање и решавање проблема са два аспекта.

Бројне су могућности за повезивање садржаја наставе Ликовне културе и Српског језика. На основу књижевног дела може настати ликовно дело и обрнуто. Тражити од ученика да након прочитаног књижевног дела своје доживљаје искажу илустрацијом подстакнуће их да се више мисаоно ангажују и развијају креативно мишљење. Такође, од ученика се може тражити да на основу ликовног дела, неког познатог уметника своја осећања искажу речима, усменом или писменом формом.

НАСТАВНИ САДРЖАЈИ СРПСКОГ ЈЕЗИКА КАО ПОДСТИЦАЈ ЗА ЛИКОВНО ИЗРАЖАВАЊЕ И СТВАРАЛАШТВО КОД УЧЕНИКА

Са садржајима Ликовне културе успешно се повезују садржаји Српског језика, који могу бити мотиви и подстицаји за учење и стварање тј. ликовно изражавање и представљање. Развијању унутрашње мотивације код ученика посебно доприносе поетски и прозни текстови реалне и фантастичне тематике. На часу наставне интерпретације текста може се успоставити паралелизам између текста и ликовног изражаја, тј. зависно од индивидуалне способности може се дати подстицај ученику за

ликовно изражавање и стваралаштво, што му омогућава изграђивање сопственог ликовног говора.

Илуструјући доживљај књижевног дела ученици користе разна изражајна средства ликовног језика. При томе она слободно приказују из приче оно што је на њих оставило најснажнији утисак, било да је то цела прича, њен детаљ или нека личност. Карактеристично је за ученике да том приликом ликовно или вербално изражавају своје ставове: подржавају слабе и угрожене, диве се храбрима, нешто одобравају, ослобађају се неког страха, идентификују се са неким или само изражавају свој естетски доживљај неког поетског текста уз помоћ боје, не представљајући ликове и призоре из њега (Филиповић, 2011).

Док ученик ствара ликовно дело, он вербално објашњава однос међу елементима у свом раду. Овде постоји нераскидива веза између језичких и ликовних елемената, самим тим и потреба за сталним прожимањем садржаја Ликовне културе и Српског језика. С тим у вези, улога корелације у настави ликовне културе не сме бити схваћена као допуна часовима српског језика, већ да садржаји предмета Српски језик буду подстицај за креативни ликовни израз (Калнаварис, 1991).

Ликовно стваралаштво ученика долази до изражаја након тумачења дела, нарочито након свестраног проучавања ликова у тексту и анализирања његових дијалогских делова. Ученици могу илустровати бајку, басну, песму... њене најзанимљивије делове, главне јунаке, затим могу цртати и бојити маске које се припремају за драматизацију, могу вајати фигуре, припремати различите костиме за драматизацију или чак и представу (Чутовић, 2014).

Метода самосталних ученичких радова је, дакле, планирана, методички припремљена и стимулисана активност. Она, са једне стране, подразумева интензивније испољавање свесне активности и стваралачког учешћа ученика, а са друге, активности учитеља у смислу стваралачког усмеравања ученика, подстицања, помоћи и посебног вредновања оригиналности и креативности.

Производи дечијег ликовног израза су сведочанство о врстама и квалитету дечијих емоција, интелектуалним процесима и стеченим искуствима, психофизичким способностима, вредносним ставовима, као и о моралним својствима и социјалној ангажованости. Учитељ пратећи продукте дечијег стваралаштва може да сазна податке које ученици нису у стању вербално да саопште, „може да открије њихове унутрашње конфликте којих ни сама нису свесна“ (Тодоровић, 2014:128).

ПРИМЕНА КОРЕЛАЦИЈЕ ПРИЛИКОМ ОБРАДЕ БАСНЕ

Басна је књижевна врста чија структура није мењана од њеног настанка до данас. Басне су алегоријске приче у којима су главни ликови животиње које својим поступцима, на пренесен начин шаљу поруке људима. Свака басна има одређено наравоученије.

Дечји свет маште нема границе и зато њима није неіобично што животиње у баснама воде живот сличан људима и лако идентификују ликове из басни са људима из свог окружења. Како је један од васпитних задатака наставе Српског језика да развије код ученика критичко мишљење за добре и лоше људске особине, анализа басне је одличан начин да ученици увиде последице доброг и лошег понашања њених ликова. Кроз анализу басне треба разумети шта нам текст стварно говори, „али и увидети да он истовремено представља модел стварности погодан да се на њега пресликају читаочева искуства“ (Ристић, 2019: 35).

Са изучавањем, тумачењем и методичком интерпретацијом басни почиње се у првом, док се у четвртном разреду, готово стидљиво појави тек по који текст и то у зависности од издавача, што је у супротности са читалачким интересовањима и афинитетом који ученици показују према овом жанру (Чутовић, 2014).

Иако је басна ученицима веома занимљива књижевна форма, уживање на часовима обраде басне често изостаје јер се учитељи придржавају традиционалног начина извођења наставе и тако ученицима остављају мало простора да искажу своју креативност, закључке и ставове. Управо због тога, обрада басне у корелацији са наставом ликовне културе треба да развије, обогати и прошири ликовне и језичке способности ученика.

Припремање часа на којем ће учитељ говорити о истој теми, са позиције два различита предмета, није нимало једноставно и лако. Да би овакав час успео, учитељ је у обавези да приликом припремања добро разради наставну јединицу са тачно одређеним редоследом, „и што је најважније са добром временском артикулацијом како би се планирани садржаји тачно уклопили у временски оквир једног школског часа“ (Стојадиновић и Здравковић, 2013: 438). Из тог разлога смо се одлучили да у наставку прикажемо један од могућих сценарија за час обраде басне „Два јарца“ у првом разреду основне школе применом корелације предмета Ликовна култура и Српски језик.

На самом почетку часа, када је ученике потребно мотивисати и придобити њихову пажњу, могуће је осврнути се на три илустрације: једну нацртану техником темпере, другу акварела и трећу воштаног пастела. На илустрацијама је породица коза, те учитељ са ученицима води разговор у следећем правцу: како се зове женка, како мужјак а како њихово младунче и којим су техникама нацртани. Ученици могу опонашати мекетање козе и претварати се да тако разговарају, то ће створити шаљиву и ведру атмосферу која је погодна за даљи рад.

Након овога прелази се на истицање циља часа и најаву наставне јединице, ученицима се каже да ће чути басну Доситеја Обрадовића „Два јарца“. Док учитељ изражајно чита басну пожељно је да ученици не гледају у текст како им то не би омело потпуни доживљај.

Провера утисака ученика је тренутак када они имају шансу да из улоге оних који су до сада слушали текст пређу у улогу говорника, зато треба свима омогућити да кажу своје утиске, закључке и ставове.

Приликом објашњавања непознатих речи могу се користити слике, али пожељно је и да се речима дочара ученицима шта је брвно, стаза и слично. Још је боље, ако неко од ученика зна шта ове речи значе, дати њему прилику да објасни другарима о чему се ради. Реч „грунути“ идеално је дочарати покретима тела.

По завршетку овог дела часа ученицима треба дати задатак, да док читају текст у себи, обратe пажњу на особине ова два јарца.

Питања на која ученици треба да одговоре након читања текста су:

Какво је место на ком су се срела два јарца?

Како су поступили приликом сусрета?

Шта им се десило на крају?

Која особина их је довела у ту ситуацију?

Да ли је могло бити другачије?

Како бисте ви поступили у тој ситуацији?

Да ли у вашем окружењу постоје људи који се понашају слично?

Сви заједно треба да дођу до поуке басне, може их бити и више. У случају да ученици не знају пословицу или изреку коју могу повезати са поуком учитељ треба да им каже а потом да је сви запишу у свеске. Пожељно је да ученици имају посебне свеске у којима ће бележити кратке народне умотворине.

Један од главних циљева наставе Српског језика је оспособљавање ученика за писмену и усмену комуникацију и доводи се у везу са наставом Ликовне културе, јер и ликовно дело може бити средство комуникације међу људима широм света и то без језичких баријера. Ученицима се може објаснити да када би басну „Два јарца“ прочитали другарима из Кине, Енглеске или било које друге земље где се не говори српским језиком они не би могли да нам кажу поуку басне, заправо не би могли ништа о њој да кажу јер нису разумели језик којим је написана. Али ако некоме покажемо илустрације преко којих је хронолошки приказан редослед догађаја из басне сви ће схватити фабулу и поуку.

Цртање по већ постојећим илустрацијама у читанци треба избећи, јер оно спутава дечију иницијативу и стваралаштво. Ако се у читанкама, поред текста басне, налази илустрација, ученицима треба скренути пажњу да циљ није прецртавање слике из читанке, јер је то ликовни доживљај једне особе а они треба да имају свој ликовни доживљај. Може се чак и одштампати текст басне и ученицима поделити, како би се у потпуности избегао утицај илустрације из читанке.

Самостални стваралачки задатак за ученике је да илуструју басну кроз три слике које прате редослед догађаја у басни. Ако некоме остане времена и има жељу за тим може нацртати како би он уредио крај басне. Техника коју ученици користе је цртање оловком и бојицама, „а служећи се елементима попут боје, линије, волумена, даје се одређено тумачење својих осећања“ (Стојановић и Стојадиновић, 2016: 378).

Када ученици заврше своје илустрације један по један излазе испред осталих и објашњавају шта су представили својим илустрацијама, ако су нацртали и другачији крај опишу га и објасне зашто је њихов крај бољи од оног у басни.

ЗАКЉУЧАК

Посебна, скоро природна повезаност, постоји између ликовног изражавања и говорних активности која се најчешће и најуспешније остварује у постојећој наставној пракси. Ликовно изражавање као облик комуникације уско је везано за говор уопште, а посебно за литерарни израз. Ликовни и говорни језик су два нераздвојна вида дечијег изражавања. Поетска реч у баснама саставни је део естетских доживљаја и подстицај на ликовно стваралаштво. Тематику басне ученици илуструју користећи разна изражајна средства ликовног језика, при чему слободно приказују из басне оно што је на њих оставило најснажнији утисак, било да је то цела басна, њен детаљ или неки лик. Ученик том приликом ликовно или вербално изражава своје ставове: подржава слабе и угрожене, диви се храбрости, лукавости..., нешто одобрава, идентификује се са неким од ликова или само изражава свој естетски доживљај. Илустрација тематике и ликова басне код ученика може да испољи нарочиту креативност и оригиналност у мишљењу и у личном схватању односа ликова. Повезаност говорног и ликовног начина изражавања код ученика природна је погодност за корелативно прожимање ова два наставна предмета, за шта постоје многобројне могућности које треба неговати у раду са ученицима првог циклуса основног образовања.

Литература:

Здравковић, В., Стојадиновић, А. (2016). Интегративни приступ дечјој народној песми и игри у настави музичке културе и физичког васпитања. У: *Традиција као инспирација*, 615-621, Бања Лука: Академија умјетности.

Јовић, Н., Станојевић, Д. (2008). Корелација наставних садржаја – проблеми и примери позитивне праксе. У: *Техника и информатика у образовању*, 403-408, Чачак: Факултет техничких наука.

Kalnavaris, V. (1991). *Metodika likovnog odgoja 1*. Hofbauer p.o. Rijeka

Милатовић, В. (2011). *Методика наставе српског језика и књижевности у разредној настави*. Београд: Учитељски факултет

Мркаљ, З. (2010). Појам корелације у методици наставе. *Методички видици*, 2010(1), 47-55

Ристић, Ј. (2019). Интегративни приступ у разумевању пословица и идиома као методичке грађе. *Методичка теорија и пракса*, 1/2019, 31-44

Симић, У. (2019). Наставни програм као полазиште у интегративној настави музичке културе. *Методичка теорија и пракса*, 2/2019, 265-278

Спасић – Стошић, А. (2014). Корелација наставних предмета Свет око нас и Српски језик у I разреду основне школе. *Годишњак Учитељског факултета у Врању*, (5), 499-509

Стојадиновић, А., Здравковић, В. (2013). Интегративна компонента песме за децу у настави музичке културе и српског језика, у: *Књижевност за децу и њена улога у васпитању и образовању деце школског узраста*, 433-443, Врање: Учитељски факултет

Стојановић, М., Стојадиновић, А. (2016). Инструментална композиција као подстицај за ликовни израз. *Годишњак Педагошког факултета у Врању*, (7), 375-380

Тодоровић, В. (2014). Ликовни израз у служби дјечијег развоја. *Нова школа*, IX(1), 127-135

Филиповић, С. (2011). *Методика ликовног васпитања и образовања*. Београд: Универзитет уметности

Чутовић, М. (2014). *Методичка интерпретација басне у млађим разредима основне школе*. Докторски рад. Ужице: Учитељски факултет

Marija Nesic
School & School Vranje

THE CORRELATION BETWEEN THE FINE ARTS AND SERBIAN LANGUAGE
COURSES WHEN TEACHING FABLES

Abstract: This paper aims to emphasize the importance and possibility of correlating the Fine arts and Serbian language courses in the first cycle of primary education. The correlation between these two courses would bring more durable knowledge and faster acquisition of the learning material, and the teaching process would cease to be traditional and monotonous, and become more contemporary and more interesting to students. This paper discusses the positive effects of linking the Fine arts and Serbian language courses, and provides a concrete example for the application of correlation when teaching fables. The benefits of expressing the fable experience through illustration, and the importance of children's art work have been pointed out.

Keywords: Fine arts, Serbian language and literature, correlation, fable learning, illustration.

Рад је примљен 11. 05. 2020. године, а рецензиран 02. 06. 2020. године.